

TERUGBLIK CONGRES

31 mei en 1 juni 2016

The Hague Security Delta Campus

Radicalisering & Terrorisme

Voorkom misstanden veroorzaakt door radicaliserende (religieuze) groepen!

Radicalisering & Terrorisme

Beste lezer,

Op 31 mei en 1 juni 2016 vond op The Hague Security Delta Campus in Den Haag, de internationale stad van vrede, recht en veiligheid het congres Radicalisering & Terrorisme plaats waar ervaringsdeskundigen en experts werkzaam bij de overheid, wetenschap en het bedrijfsleven samenkwamen om kennis en ervaringen uit te wisselen over de aanpak van radicalisering en terrorisme om zodoende van elkaar te leren.

Een belangrijke les van het congres was dat overheid, bedrijfsleven en wetenschap elkaar nodig hebben om tot innovatieve oplossingen te komen voor een veiligere wereld. The Hague Security Delta Campus, het grootste veiligheidscluster van Europa, speelt hierbij een belangrijke rol door overheden, innovatieve bedrijven en toonaangevende kennisinstellingen samen te brengen om producten, diensten en kennis te ontwikkelen voor de aanpak van radicalisering en terrorisme.

Met het congres Radicalisering & Terrorisme boden we een podium aan overheden, bedrijven en kennisinstellingen om deze kennis, producten en diensten met elkaar te delen. In deze terugblik op het congres worden de opgedane kennis en ervaringen voor u nog eens op een rij gezet, zodat u deze kunt toepassen in uw dagelijkse praktijk.

Veel leesplezier!

Met vriendelijke groet,

Frank van Summeren, congres- en opleidingsmanager veiligheid bij het Studiecentrum voor Bedrijf en Overheid en organisator van het congres Radicalisering & Terrorisme

Menno Klopper, dagvoorzitter van het congres Radicalisering & Terrorisme, adviseur veiligheid en innovatie bij Van Aetsveld en hoofddocent van de cursus bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme.

Bas de Kroon, partnershipmanager bij het Studiecentrum voor Bedrijf en Overheid.

Rozetta Meijer, programmasecretaris Human Capital Programme bij The Hague Security Delta en student Crisis & Security Management aan de Universiteit Leiden

Terugblik congres Radicalisering & Terrorisme - 31 mei 2016	4
Terrorisme en nationale en internationale veiligheid	4
Succesvolle en minder succesvolle interventies voor de aanpak van radicalisering	4
Terrorisme en Contraterrorisme	5
Politiële aanpak van radicalisering en terrorisme	5
De gevaren van radicalisering en terrorisme	6
Lokale aanpak van radicalisering	6
Search Detect React	7
Online Terrorism: The case of social media and DarkWeb	7
Opvang en hulpverlening aan terugkeerders	8
Het stelsel bewaken en beveiligen	8
Bouwkundige maatregelen ter bescherming van terrorisme	9
4D beveiliging: de mens als succesbepalende factor	9
Psychosociale inzichten over radicalisering	9
Fictie & Feiten; het voorspellen van terrorisme	10
Lokaal actieplan Genk ter preventie van radicaliseringsprocessen	10
Signalering van radicalisering en terrorisme	11
Prognostische factoren in het identificeren van risicodragende individuen	11
De omgeving en preventie radicalisering	11
Preventie van radicalisering binnen Jeugdhulp	12
Grensoverschrijdend samenwerken bij de aanpak van radicalisering en terrorisme	12
Beveiliging van informatie van veiligheidsdiensten	13
We Aware	13
Bescherming van vitale (informatie) infrastructuren tegen terrorisme	13
Observatie	13
Terugblik congres Radicalisering & Terrorisme – 1 juni 2016	14
Voorkomen van verspreiding van radicale ideologie	14
Terrorismebestrijding en Buitenlandse Zaken	14
(Juridische) dilemma's bij de bestrijding van radicalisering en terrorisme	15
Informatie uitwisseling over radicale (religieuze) groeperingen	15
Beter omgaan met de publieke reacties op radicalisering en terrorisme	16
Versterking van lokaal beleid op het terrein van de aanpak van radicalisering door regionale samenwerking	16
Real Time Intelligence Center en het analyseren en interpreteren van informatie over radicale (religieuze) groeperingen	17
De Veiligheidsregio en de voorbereiding op een (mogelijke) terroristische aanslag	17
Integrale aanpak van radicalisering	18
Bescherming van vitale infrastructuur tegen terrorisme	18
Het Veiligheidshuis en de aanpak van radicalisering en terrorisme	19
Strafrechtelijke aanpak van radicalisering en terrorisme	19
Lees en kijktips over radicalisering en terrorisme	20

Terrorisme en nationale en internationale veiligheid

Rob de Wijk, hoogleraar Internationale betrekkingen aan de Universiteit Leiden en directeur van The Hague Centre for Strategic Studies, een onafhankelijk kennisinstituut op het terrein van internationale en nationale defensie- en veiligheidsvraagstukken.

Volgens Rob de Wijk zijn radicalisering en de kans op een terroristische aanslag niet de grootste veiligheidsrisico's voor Europa. Grotere dreigingen vormen de conflicten aan de oostgrens van Europa (Oekraïne) en de toenemende spanningen in de Oost en Zuid-Chinese zee. Rob de Wijk is van oordeel dat het aantal geradicaliseerde jongeren in Europa redelijk 'behopbaar' is. Desondanks vormt een terroristische aanslag een dreiging voor Europa, gezien de grote psychologische effecten van een aanslag op de samenleving.

De grondoorzaken van radicalisering in de Arabische wereld zijn volgens Rob de Wijk gelegen in de grote en snelle veranderingen in de Arabische landen sinds de olie booming business werd. In tijden van veranderingen zoeken mensen naar houvast. In het Westen zijn dit mobiliserende ismes, zoals het communisme of socialisme. In de Arabisch wereld wordt veelvuldig teruggegrepen op de glorie van de Islam. Religie is in veel van deze landen het enige bindmiddel. De voedingsbodem voor het ontstaan van terroristische organisaties krijgt vervolgens een impuls wanneer machtsvacua ontstaan, zoals in Irak en Libië. Daarnaast dragen ook externe gebeurtenissen bij aan de voedingsbodem voor radicalisering in deze landen. Voorbeelden daarvan zijn de manier waarop gevangen zijn behandeld in Guantanamo Bay en Abu Ghraib en de Amerikaanse invasie in Irak.

Er is een patroon zichtbaar in de manier waarop terroristische organisaties tot stand komen en handelen. Terroristische organisaties komen tot stand door zich af te keren van de maatschappij, het creëren van een enclave van het ware geloof en vervolgens het voeren van een tegenoffensief tegen de maatschappij. Terroristische organisaties kiezen vaak voor doelwitten van symbolische aard en met een kans op veel slachtoffers. Het openbaar vervoer en luchthavens zijn de populairste doelwitten. Daarnaast geven terroristische organisaties de voorkeur aan simpele methoden om de slagingskans te maximaliseren. Landen die volgens de Rob de Wijk momenteel het meeste risico lopen zijn Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en België.

Succesvolle en minder succesvolle interventies voor de aanpak van radicalisering

Carl Steinmetz, psycholoog, victimoloog en directeur van Expats & Immigrants.

Carl Steinmetz is van mening dat de Nederlandse aanpak zich teveel richt op de curatieve, repressieve en individualistische aanpak van radicalisering. Volgens hem is er meer aandacht nodig voor een preventieve en collectivistische aanpak. Hij roept de overheid daarom op om een groter gedeelte van het huidige budget te besteden aan het voorkomen van radicalisering.

Carl Steinmetz maakt onderscheid tussen het gedachtegoed en de aanpak van de individualist en de collectivist. De individualist gaat uit van de eigen verantwoordelijkheid en onafhankelijkheid van een persoon. De oorzaak van problematisch gedrag wordt als gevolg bij de persoon gezocht en leidt tot een aanpak welke zich richt op het aanpakken van daders. Voorbeelden hiervan zijn de 'lik op stuk' aanpak, de persoonsgerichte aanpak en het straffen middels gevangenisstraffen. De collectivist gaat daarentegen uit van de onderlinge afhankelijkheid en verbondenheid van personen. De oorzaken van problematisch gedrag worden gezocht in het systeem: de familie en maatschappij. Als gevolg richt de aanpak zich op het betrekken van opvoeders, grootfamilie, buurt en maatschappij voor het bieden van een alternatief. In het specifieke geval van radicalisering richt de collectivistische aanpak zich op het adresseren van risicofactoren van radicalisering. Volgens Carl Steinmetz zijn deze risicofactoren armoede, uitsluiting en immigratieprocessen. Er is sprake van een groeiende groep jongeren die zich ontheemd voelen, zich afzonderen of zich terugtrekken in de eigen gemeenschap, welke vatbaar zijn voor radicalisme.

Om tot passende interventies te komen op het onderwerp radicalisering stelt Carl Steinmetz voor om 'vredesbesprekingen' te organiseren tussen individualisten en collectivisten. De agenda zou kunnen bestaan uit het bespreken van de interventies die behoren bij het beperken van de instroom aan radicale jongeren. Volgens Carl Steinmetz zijn armoede en uitsluiting gemakkelijker aan te pakken, dan radicalisering. Radicale jongeren begeven zich immers onder de radar en vragen om een grote inzet van politie en justitie.

Terrorisme en Contraterrorisme

Edwin Bakker, hoogleraar terrorisme en contraterrorisme aan de Universiteit Leiden, directeur van het Institute of Security and Global Affairs en docent op de cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme.

Terrorisme is een wicked problem, omdat er geen eenduidige definitie bestaat van het probleem en het lastig is om tot een eenduidige en sluitende oplossing te komen. Een wicked problem wordt in de bestuurskunde gekenmerkt door een niet eenduidige probleemdefinitie, de inzet van meerdere instrumenten, een focus op de instrumenten om het probleem te definiëren, verschillende belangen en wereldbeelden en veel partijen die iets aan het probleem willen doen. Volgens Edwin Bakker vormt terrorisme geen grote fysieke dreiging, aangezien er jaarlijks vijf tot tien dodelijke slachtoffers vallen. Het is echter begrijpelijk dat het hoog op de politieke agenda staat gezien de aantallen uitreizigers en de aanslagen in Frankrijk en België.

Nederland staat bekend om de zogenaamde 'Dutch Approach', ook wel geksterend de 'confetti approach' genoemd. Nederland kent een brede benadering, van preventie tot repressie. Ter illustratie: na de treinkaping bij de Punt was de Nederlandse overheid in gesprek met de Molukse gemeenschap, maar reed zij ook met pantservoertuigen door de wijken. Het mankement van de brede benadering is echter dat er te weinig zicht is op wat werkt. Edwin Bakker pleit voor het meer uitwisselen van ervaringen over wat wel en wat niet werkt om zo van elkaar te leren en interventies te verfijnen. Tot slot pleit Edwin Bakker voor meer aandacht voor het beperken van de hoofddoelstelling van terrorisme, het generen van impact. Om het effect van een aanslag te beperken moeten we werken aan de weerbaarheid van de Nederlandse samenleving. Investeren in crisiscommunicatie, impactmanagement en het kennen van de partijen die een dempend effect kunnen hebben op de samenleving dragen daar aan bij.

Politiële aanpak van radicalisering en terrorisme

Nicole Bogers, Landelijk programmadirecteur Contra- Terrorisme, Extremisme en Radicalisering bij de Nationale Politie.

In haar functie houdt Nicole Bogers zich voornamelijk bezig met het voorkomen van een terroristische aanslag in Nederland. De politie maakt onderdeel uit van een bredere aanpak, welke beschreven staat in de Nederlandse contraterrorisme-strategie en het actieprogramma integrale aanpak jihadisme. De bijdrage van de politie bestaat uit het verzamelen van informatie over potentiële dreigingen en netwerken, het voorkomen van de verspreiding van Jihadistisch materiaal, het beschermen van personen, objecten en processen en handhaving en toezicht. De politie zorgt voor de lokale verbinding middels de wijkagent. Daarnaast is de politie een geoefende responsorganisatie in het geval een aanslag plaatsvindt.

Wat kun jij bijdragen? Volgens Nicole Bogers kunnen professionals en burgers een bijdrage leveren door bewust te zijn van wat ze zien op straat en zicht te hebben op ontwikkelingen in hun buurt. Nicole Bogers merkt op dat naast het jihadisme, links en rechtsextremisme net zo relevant zijn. Om het ongewone te kunnen zien, moeten we bekend zijn met het gewone. Kleine stukjes informatie kunnen het verschil maken voor de politie. Nicole Bogers geeft tot slot de volgende drie boodschappen mee aan professionals: 1) Netwerken kunnen het best worden aangepakt via netwerken. Welk netwerk maakt jij deel van uit en hoe gemakkelijk deel jij informatie? 2) Kennis ontwikkeling, borging en overdracht is belangrijk. Weet jij waar je de juiste informatie kunt vinden en aan wie je om informatie kunt vragen? Draag jij informatie over? 3) Het tegengaan van radicalisering vraagt ook om het tegengaan van polarisatie. We hebben een taak om het midden te verstevigen en te laten horen, ook als professional. Belangrijker dan het wat, is het wie een bijdrage levert in het maken van het verschil.

De gevaren van radicalisering en terrorisme

Massoud Djabani, voormalig lid van een Iraanse terroristische organisatie en trainer, adviseur en auteur op gebied van preventie radicalisering en sektarische beïnvloeding en docent op de cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme.

Massoud Djabani behoorde in de jaren zeventig tot een Iraanse terroristische organisatie en schets een beeld van hoe het proces van radicalisering en indoctrinatie in zijn werk gaat. Preventie is volgens hem enorm belangrijk, aangezien een geradicaliseerde jongere moeilijk meer is te bereiken. Hij pleit voor het vroegtijdig onderwijzen van kinderen in geschiedenis en filosofie om de weerbaarheid tegen radicaal gedachtegoed te verhogen. Het zaadje van twijfel, wat nodig is voor deradicalisering, is moeilijk te planten als een jongere het radicale pad al is opgegaan. Massoud Djabani deradicaliseerde toen hij drie maanden in een ziekenhuisbed terecht kwam en geen kant op kon. Bij terugkomst in de groep, bemerkte hij al snel dat er geen ruimte was voor zijn kritische vragen.

Massoud Djabani beschrijft radicalisering als een proces van vier fasen: werving, isolatie, desoriëntatie en hersenspoeling. In de eerste fase, de werving, worden emoties aangewakkerd, haat gezaaid, een vijandbeeld gecreëerd en wordt de jongere een utopie voorgespiegeld. Na de werving wordt de jongere uit zijn omgeving geïsoleerd. Daarna ontstaat desoriëntatie, waarna de jongere wordt gehersenspoeld. Het hersenspoelen gebeurt in eerste instantie door te manipuleren en emoties aan te wakkeren. Vervolgens wordt de jongere overspoeld met beelden van geweld, wordt hij constant met haat geïnjecteerd en worden vijanden ontmenselijkt. Tot slot is de jongere in de voltooiende fase geïnctrineerd, is zijn identiteit verwisseld en gelooft hij of zij dat het doel alle middelen heiligt. Technieken die terroristische groepen gebruiken om iemand te dissociëren zijn het afbreken van identiteit, het geven van een nieuwe naam en het ontmenselijken van anderen. Als gevolg wordt de eigen identiteit als het ware 'ontkoppeld' en dringen misdaden niet door.

Het losmakingsproces van een terroristische groep begint met een zaadje van twijfel, wat tot het herstel van het kritisch denkvermogen leidt. Volgens Massoud Djabani is begeleiding noodzakelijk voor jongeren die zich losmaken van een terroristische organisatie. Deze jongeren hebben een toekomstperspectief en structuur nodig. Daarnaast zijn de jongeren getraumatiseerd en is verwerking van trauma's noodzakelijk. Tot slot is het noodzakelijk om te investeren in de persoon en zijn of haar kwaliteit te benadrukken.

Lokale aanpak van radicalisering

Bram van Dijk en Agnes van den Aniel, onderzoekers bij DSP Groep en docenten op de cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme, verrichten onderzoek naar de lokale aanpak van radicalisering.

Radicalisering is een bestuurlijk sensitief onderwerp en daarom zijn twee zaken belangrijk volgens Bram van Dijk en Agnes van den Aniel. De eerste is de bestuurlijke verhouding op lokaal niveau. Als ambtenaar moet je de bestuurlijke verhouding en de positie van de burgemeester goed begrijpen. In het dossier radicalisering is de informatiepositie van de burgemeester van groot belang en de burgemeester is voor deze informatiepositie sterk afhankelijk van ambtenaren. De tweede is om als ambtenaar je hoofd koel te houden en bij de feiten te blijven. Er wordt veel gespeculeerd over het onderwerp radicalisering en beleidsplannen staan bol van termen als 'in de haarvaten van de samenleving'. Bram van Dijk en Agnes van den Aniel adviseren om zo concreet mogelijk beleidsdoelen te formuleren en er zorg voor te dragen dat de verdeling van verantwoordelijkheden duidelijk is.

Bij het uitwisselen van ervaringen met de aanwezigen vanuit de politie, gemeente, GGD en jongerenwerk bleek dat de kwaliteit van de samenwerking op lokaal niveau heel wisselend is. Bij sommigen wordt intensief samengewerkt binnen het veiligheidshuis, terwijl anderen het gevoel hebben dat informatie wordt achtergehouden. Daarnaast ontbreekt er een partij die inzicht heeft in alle brokjes informatie en deze bij elkaar kan leggen. Het delen van informatie wordt daarnaast voor de politie bemoeilijkt als er een opsporingsonderzoek loopt, zelfs binnen de eigen organisatie. Ter illustratie, de wijkagent is vaak de laatste die wordt geïnformeerd, terwijl de wijkagent in de frontlinie staat en als eerste signaleert. Een politiefunctaris geeft gemeenteamttenaren het advies mee om goed door te vragen en desnoods de burgemeester de vragen te laten stellen. De deelnemers concluderen dat informatiedeling een lastig punt blijft en dat zorg en veiligheid nog te vaak tegenover in plaats van naast elkaar staan.

Search Detect React

Ran Cohen, directeur van de SDR Academy, internationaal toonaangevend veiligheidsbureau dat wereldwijd overheid en bedrijfsleven adviseert en begeleidt om bedreigende situaties in een vroegtijdig stadium te onderkennen.

De overheid speelt zeker de hoofdrol wanneer het gaat om de veiligheid van de burgers. Volgens Ran Cohen, oprichter van de SDR Academy Nederland en ISCA de internationale academie voor veiligheid en bestrijding van terrorisme, is de overheid niet de enige partij die hierin kan participeren.

Ran Cohen heeft een duidelijke visie wanneer het gaat om terrorisme bestrijding en dat proactieve preventie een cruciaal onderdeel is in het voorkomen van terrorisme. En daarin is de hulp van burgers nodig. SDR gaat er vanuit dat binnen onze samenleving niet alleen met beveiliging belaste professionals een rol spelen in preventie, maar dat ook burgers hierin een belangrijke bijdrage kunnen leveren wanneer zij in staat worden gesteld hun handelsperspectief te vergroten.

Gebaseerd op deze visie en 30 jaar werkervaring op hoog internationaal niveau, ontwikkelde Ran Cohen, de search detect react methode gebaseerd op behavioral profiling. De SDR methodiek is een uniek, operationeel bewezen en erkend concept van 'human engineering' als het gaat om detectie van afwijkend gedrag van mensen in een vroegtijdig stadium en het voorkomen van etnisch profileren. Onder dit concept ligt een krachtige visie. Namelijk dat mensen, tot op heden, de enige tool zijn die 'kwaadaardige intenties' op een juiste manier kunnen interpreteren en hierop kunnen anticiperen.

Door professionals te trainen en burgers goede voorlichting te geven wordt het gat gedicht dat bestaat tussen een concreet delict, terreuraanslagen en de voorbereidingshandelingen die hieraan voorafgaan. Om criminele activiteiten of terroristische aanslagen te voorkomen draait alles om vroegtijdige signalering en rapportering op basis van afwijkend gedrag ofwel behavioral profiling.

Online Terrorism: The case of social media and DarkWeb

Arnout de Vries, onderzoeker en adviseur bij TNO op het gebied van social media en veiligheid en docent op de cursus Sociale media in het veiligheidsdomein.

Rolf van Wegberg, onderzoeker cybercriminaliteit bij TNO en promovendus aan de TU Delft.

Arnout de Vries en Rolf van Wegberg laten zien dat het ouderwetse beeld van een terrorist achterhaald is. De moderne terrorist gebruikt sociale media voor het rekruteren van nieuwe leden en is actief op het DarkWeb, bijvoorbeeld om aan wapens te komen voor terroristische activiteiten. Arnout de Vries en Rolf van Wegberg brengen de mogelijkheden van nieuwe technieken als gamification, crowdfunding en HD terrorisme in beeld. Tot slot laten zij zien welke kansen het gebruik van sociale media en het DarkWeb bieden voor het online interveniëren tegen terroristische organisaties.

Opvang en hulpverlening aan terugkeerders

Arjan van Dijk, zelfstandig coach, pedagoog en theoloog, docent op de opleiding ketenregisseur risicojeugd, gespecialiseerd in dwingende (religieuze) groeps culturen en voormalig lid van een religieuze sekte.

Frances Peters, coach bij Freechoice en docent op de cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme, gespecialiseerd in identiteitsontwikkeling en dwingende subculturen en voormalig lid van een religieuze sekte.

Ronselaars van dwingende groeperingen ver- en misleiden hun potentiële leden onder de neus van de Nederlandse samenleving. Op welke behoeften en kwetsbaarheden spelen de ronselaars in? Waarom willen westerse jongeren en gezinnen zich aansluiten bij zulke extremistische groepen? Wat maakt deze groepen zo aantrekkelijk? En wat zijn de overeenkomsten tussen sekten en deze groeperingen? Welke sektarische kenmerken kunnen we onderscheiden? Zijn schadelijke beïnvloeding en indoctrinatie te voorkomen? En kan in de samenleving escalatie hiervan voorkomen worden? En wat kunnen we concreet doen voor degenen die met deze problematiek te maken hebben? Vragen die ons allemaal bezighouden en waar we antwoorden op moeten vinden om deze problematiek een halt toe te roepen.

De uitdaging is volgens Arjan van Dijk en Frances Peters tekenen van sektarisch gedrag zo vroeg mogelijk te signaleren en als samenleving grenzen te stellen en passende nazorg te kunnen bieden. Om preventief te kunnen handelen is inzicht essentieel, maar ook om iemand te kunnen helpen bij het deradicaliseringsproces. Van belang is de mens achter het sektarische gedrag te blijven zien.

Het stelsel bewaken en beveiligen

Peter Adriaens en Gijs van Middelkoop, beleidsmedewerkers Bewaken & Beveiligen bij het Openbaar Ministerie, adviseren de hoofdofficier in zaken die zich in potentie lenen voor opname in het stelsel bewaken & beveiligen in het decentraal domein.

Het verschijnsel bedreiging heeft na de aanslagen een hoge vlucht genomen. Niet alleen bij prominente personen is sprake van een toename van het aantal bedreigingen. Ook gewone burgers worden in toenemend aantal bedreigd. Er is over het onderwerp bedreiging echter weinig bekend.

Het stelsel Bewaken & Beveiligen (B&B) hanteert geen definitie van bedreiging. Wel geeft het stelsel B&B de grens aan voor de burger: "burgers en organisaties mogen van de overheid verwachten dat die hen door het treffen van veiligheidsmaatregelen te hulp schiet op het moment dat de aantasting van hun veiligheid zulke gewelddadige vormen dreigt aan te nemen, dat zij daar op eigen kracht geen weerstand meer tegen kunnen bieden."

In het decentrale domein is de hoofdofficier van justitie verantwoordelijk – en daarmee beslissingsbevoegd – voor het treffen van beveiligingsmaatregelen wanneer gevreesd wordt voor het leven van personen, hun fysieke integriteit of voor andere ernstige delicten. Elke burger in het decentrale domein kan een beroep doen op het stelsel B&B. Voorwaarde is dat de aantasting van zijn veiligheid op dat moment zulke gewelddadige vormen dreigt aan te nemen, dat hij daar zelf, of de organisatie(s) waartoe hij behoort, geen weerstand tegen kan bieden.

Peter Adriaens en Gijs van Middelkoop lichten toe welke type personen, objecten en diensten mogelijke doelen zijn voor een terroristische aanslag en op welke manier deze kunnen worden beschermd.

Bouwkundige maatregelen ter bescherming van terrorisme

Jan van der Windt, directeur van Zonneveld Ingenieurs, gespecialiseerd in bouwkundige maatregelen ter bescherming tegen externe bedreigingen waaronder terrorisme.

Waarom neemt de vraag naar Safety Engineering zo rap toe? Het voor de hand liggende antwoord is dat dit komt door het toegenomen veiligheidsbewustzijn. "Better be safe than sorry". Laat dat antwoord nu kloppen. De media confronteren ons voortdurend met de gevolgen van aanslagen, waardoor hele gebouwen bezwijken. Organisaties waarop de samenleving wil kunnen bouwen, moeten zoveel mogelijk gevrijwaard zijn van de effecten van die aanvallen aldus Jan van der Windt.

Wij kunnen nu goed tegemoet komen aan de vraag naar meer veiligheid. Met onze specialistische kennis kunnen we precies uitrekenen wat de effecten zijn van een fysieke impact op een gebouw. Ook kunnen we vaststellen wat je moet doen om die veiligheid te garanderen.

4D beveiliging: de mens als succesbepalende factor

Mark van den Wijngaard en Leo Mulder, veiligheidsexperts hoog risico bij Securitas, toonaangevend beveiligingsbedrijf dat wereldwijd overheid en bedrijfsleven adviseert en bedient met integrale veiligheidsoplossingen.

Dé herdefinitie van beveiliging; dat is waar de nieuwe beveiligingsstrategie 4D Beveiligen voor staat. Met de vier pijlers Proactief, Gastvrij, Effectief en Flexibel beveiligen, biedt Securitas het hoofd aan beveiligingsvragen van nu.

Securitas vindt het belangrijk dat er op een nieuwe manier naar beveiliging wordt gekeken, aldus Mark van den Wijngaard en Leo Mulder. De beveiliging moet terug naar zijn kerntaak: vroegtijdig gevaar signaleren, acteren en waar nodig alarmeren. Dit betekent ook dat de beveiliging binnen een andere context van normen acteert en verantwoordelijkheid neemt. Deze benadering wijkt af van het inmiddels klassieke veiligheidsdenken waarin vooral in risico's wordt gedacht die in statische maatregelen en protocollen worden gevangen.

Psychosociale inzichten over radicalisering

Magda Rooze, adviseur bij stichting Arq Psychotrauma Expert Groep en ontwikkelaar van de TerRa toolkit, een praktische handleiding voor beroepsgroepen die in aanraking komen met jongeren die risico lopen te radicaliseren.

Holly Young, beleidsadviseur bij Impact, landelijk kennis & adviescentrum psychosociale zorg en veiligheid bij schokkende gebeurtenissen.

Voorkomen dat geradicaliseerde islamitische jongeren afreizen naar Syrië en Irak en de opvang van deze jongeren bij terugkeer zijn veelbesproken items in Nederland. Arq Psychotrauma Expert Groep werkt mee aan de ontwikkeling van een effectieve aanpak.

De betrokkenheid van Arq bij het terrorismevraagstuk is begonnen na de aanslagen in Madrid in 2004. Het eerste project ging over die slachtoffers van deze aanslag en hun mogelijke rol in het voorkomen van terrorisme. Daar ligt een parallel met de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Ook nu nog geven burgers die in de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld in concentratiekampen en het verzet hebben gezeten, gastcolleges over hun ervaringen. De lessen daaruit trekken ze door naar de huidige tijd, en waarschuwen voor antisemitisme en onverdraagzaamheid.

Ook de slachtoffers van terrorisme zoeken erkenning en herkenning, aldus Magda Rooze en Holly Young. In de Europese landen waar terroristische aanslagen hebben plaatsgevonden, zoals Spanje, Engeland, Frankrijk, Ierland en Italië, hebben slachtoffers zich verenigd. Samen kunnen ze hun ervaringen een stem geven en begrip creëren voor hun positie. Op die manier kunnen slachtoffers een prominente rol spelen bij het voorkomen van radicalisering en terrorisme.

Arq heeft dit thema opgepakt. Zij willen de expertise die zij hebben opgebouwd vanaf 2004 inzetten voor verdere kennisontwikkeling en het maken van praktische instrumenten. Dat gebeurt in het TERRA-project. Resultaat is onder meer een toolkit voor professionals en burgers die door hun werk of sociale situatie met radicaliserende jongeren te maken hebben.

Fictie & Feiten; het voorspellen van terrorisme

*Peter de Kock, filmmaker, wetenschapper en oprichter van Pandora Intelligence, promoveerde aan de Universiteit van Tilburg met het proefschrift *Anticipating Criminal Behaviour, using the narrative in crime related data*. Selmar Smit, data scientist en futurist bij TNO en docent op de cursus *Big Data in het veiligheidsdomein, specialist op het gebied van machine learning en het voorspellen van menselijk, en specifiek crimineel, gedrag*.*

In welke mate is terroristisch gedrag te voorspellen en kunnen we vroegtijdig op dat gedrag anticiperen? Hoe kan de kracht van de computer, middels Artificial Intelligence en Machine Learning, gecombineerd worden met creativiteit en expert kennis? En wat kunnen we leren van fictief terroristische gedrag uit boeken en films?

Pandora Intelligence en TNO hebben hun krachten gebundeld in het aanleggen van een database bestaande uit meer dan 500.000 terroristische incidenten met daarin informatie van terroristische aanslagen en filmscenario's en verhalen uit boeken over terroristische aanslagen. De incidenten zijn opgebouwd uit twaalf verhaalcomponenten met onderliggende subcomponenten. De database is op twee manieren innovatief. In de eerste plaats worden filmscenario's en verhalen uit boeken gebruikt om beter te kunnen anticiperen op terrorisme en alternatieve scenario's naar voren te brengen. In de tweede plaats vormt de database de basis voor een model om terroristische scenario's te voorspellen. Op basis hiervan kan beter worden gereageerd, voorkomen en voorbereid.

Lokaal actieplan Genk ter preventie van radicaliseringsprocessen

*Karien Lantmeeters, stafmedewerker Sociale Zaken bij de gemeente Genk, ontwikkelaar van het actieplan *positieve identiteitsontwikkeling en verbondenheid ter preventie van radicaliseringsprocessen*.*

Vanuit Genk zijn er de afgelopen jaren enkele jongeren naar Syrië vertrokken. Recent zijn er geen jongeren meer vertrokken, maar zijn er wel signalen van jongeren die dreigen te radicaliseren. Daarnaast kan de eventuele terugkeer van jongeren uit Syrië voor onrust zorgen. Dit heeft de gemeente Genk doen besluiten om een lokaal actieplan ter preventie van radicaliseringsprocessen te ontwikkelen. Het actieplan kent drie sporen: preventief, curatief en repressief. De opzet van het plan is dat alle vormen van radicalisering worden opgevolgd en dat indien nodig acties op maat worden opgezet afhankelijk van de vastgestelde problematiek.

Er is gekozen voor een brede aanpak om de voedingsbodem van polarisering en radicalisering vanuit verschillende invalshoeken te kunnen aanpakken. Hierbij wordt samengewerkt door verschillende beleidsterreinen. Hierbij ligt bij preventie de focus op positieve identiteitsontwikkeling en (sociale) verbondenheid ter preventie van radicaliseringsprocessen, bijvoorbeeld door groepen burgers met elkaar in contact te brengen waardoor ze elkaar beter leren kennen. Ook wordt de dialoog aangegaan met lokale (geloofs) gemeenschappen en wordt de weerbaarheid van individuen en groepen die vatbaar zijn voor polarisering en radicalisering versterkt. Dit gebeurt met educatieve programma's op scholen, interactieve tentoonstellingen en het inzetten van rolmodellen.

Bij de curatieve aanpak worden individuele gesprekken met geradicaliseerde personen aangegaan, wordt ondersteuning geboden aan getroffen gezinnen en wordt nauw samengewerkt met sleutelfiguren om een vinger aan de pols te houden. De repressieve aanpak bestaat uit de politieke en justitiële aanpak van geradicaliseerde personen en de aanpak van terugkeerders.

Signalering van radicalisering en terrorisme

Harry Uiterwijk, partner van Global Security Care, ondersteunt overheden bij de signalering van radicalisering en terrorisme.

Folkert van der Wiel, accountmanager bij ORIBI id-solutions, stelt organisaties in staat om de identiteit van burgers, klanten, medewerkers of bezoekers op een efficiënte manier te verwerken en te controleren.

Harry Uiterwijk stelt dat burgers, ondernemers en professionals op straat een belangrijke rol kunnen spelen bij de signalering van radicalisering en terrorisme. Zij beschikken over belangrijke informatie die de overheid kan gebruiken om radicalisering en terrorisme aan te pakken. Een belangrijke voorwaarde is dat deze informatie tijdig op de juiste plaats terecht komt.

Folkert van der Wiel laat zien hoe organisaties de identiteit van burgers, klanten, medewerkers of bezoekers op een efficiënte manier kunnen verwerken en controleren. In zijn optiek is het controleren van een identiteit geen doel op zich, maar een middel om een belangrijk doel te bereiken. Een identiteit wordt namelijk vastgesteld en gecontroleerd met een reden. Deze reden kan zeer divers zijn, zoals het verlenen van toegang tot een locatie.

Prognostische factoren in het identificeren van risicodragende individuen

Victor Kallen, senior scientist bij TNO, is specialist op het gebied van individuele kwetsbaarheid, bijvoorbeeld in relatie tot radicaliseringsvraagstukken.

Welke type individuen voelt zich aangetrokken tot gewelddadige gemeenschappen, ongeacht de specifieke religieuze of politieke signatuur? Waardoor onderscheiden individuen zich die, als eenling of als lid van een gemeenschap, waarschijnlijk dader van een gewelddadig delict worden? Hoe kan state-of-the art kennis uit de ontwikkelingspsychologie bijdragen aan een adequate, en vooral tijdige, identificatie van de meest waarschijnlijk gewelddadige individuen binnen bijvoorbeeld een specifieke gemeenschap/organisatie?

Victor Kallen laat zien welke factoren gewelddadige daders van niet gewelddadige daders en 'gewone burgers' onderscheiden. Het gaat hier om (agressief en depressief) gedrag als kind, prenatale complicaties, slechte/criminele vrienden/familie, middelengebruik, lage motivatie voor school, wonen in een achterstandswijk, geschiedenis van delinquentie (lid van een bende), gezinsfactoren (opvoedingsstijl, gebrekkig toezicht, slechte relatie met ouders, mishandeling, verwaarlozing en hoe deze factoren in elkaar grijpen tot een relatief coherent beeld dat de ontwikkeling tot een jong volwassen 'high risk' individu voorspelt.

De omgeving en preventie radicalisering

Marjan Möhle en Gerrit Kleijheeg, adviseurs bij JSO, een toonaangevend kennisinstituut op het terrein van jeugd, veiligheid en leefbaarheid.

Radicalisering, in welke richting dan ook, vindt altijd plaats in een wisselwerking tussen een individu en zijn omgeving. Het is daarom belangrijk om het bredere sociale netwerk rondom jongeren te betrekken bij de preventie en aanpak. Gelukkig is er ook steeds meer aandacht voor de onmisbare rol die ouders hierbij kunnen spelen.

Hierbij gaat het overigens niet om het voorkomen dat ouders hun eventuele radicale ideeën op hun kinderen overbrengen. Radicaliserende jongeren hebben deze ideeën doorgaans niet van hun ouders. Alle ouders willen het beste voor hun kind, maar ouders worden soms beperkt in de mogelijkheden die zij hebben om hun kind te beschermen en ondersteunen. Zij kunnen bijvoorbeeld door hun eigen gevoelens van frustratie en marginalisering onbedoeld én ongewild een voedingsbodemplooi creëren voor wantrouwen en radicalisering bij hun kinderen. Zij kunnen ook worstelen met het dilemma of zij moeten handelen bij de eerste signalen van radicalisering in hun omgeving omdat dit ook als verraad gezien kan worden. Kunnen deze ouders hun kind weerbaarder maken tegen gevoelens van uitsluiting en discriminatie én tegen de mensen die hier handig op in weten te spelen en zo ja, hoe?

In de VS wordt in verschillende opvoedingsondersteuningsprogramma's aandacht besteed aan 'racial socialization'. Een term die lastig te vertalen is in het Nederlands, maar die vooral betekent dat er gekeken wordt naar het proces waarbij tussen of binnen generaties wordt nagedacht over de betekenis van afkomst en etniciteit, als onderdeel van iemands identiteit. Gezien de recente aandacht voor radicalisering van moslimjongeren lijkt het in Nederland ook relevant om met ouders in gesprek te gaan over de manier waarop geloof en identiteit een rol spelen in de opvoeding. Wat betekent het bijvoorbeeld voor een moslim(a) met een Turkse achtergrond om zijn/haar kinderen in het huidige Nederland op te voeden? Welke waarden en normen in relatie tot afkomst of geloof willen ouders aan hun kind overdragen? Welke vaardigheden kunnen zij meegeven aan hun kind om flexibel om te gaan met situaties waarin afkomst een rol speelt, zonder dat hun kind hierbij het gevoel van identiteit verliest? Hoe kunnen zij hun kind leren om kracht te ontleen aan zijn of haar identiteit? Juist deze boodschappen en vaardigheden zijn bepalend voor de houding en overtuigingen van kinderen en jongeren ten opzichte van afkomst en etniciteit én voor hun gevoel van weerbaarheid, bijvoorbeeld bij ervaringen van uitsluiting en discriminatie.

Preventie van radicalisering binnen Jeugdhulp

Esma Salama, methodiekontwikkelaar en programmaleider van het project DIAMANT ter voorkoming van radicalisering bij Stichting Interculturele Participatie en Integratie (S-IPI). Bertjan Doosje, hoogleraar radicaliseringsstudies aan de Universiteit van Amsterdam, onderzocht de effectiviteit van methode DIAMANT ter voorkoming van radicalisering en stelde de werkzame elementen vast.

De Universiteit van Amsterdam heeft triggerfactoren van radicalisering onderzocht. De onderzoekers onderscheiden triggerfactoren op persoonlijke niveau (confrontatie met de dood, ervaringen met discriminatie), triggerfactoren op groepsniveau (verbreken van het contact met de omgeving, volgen van een training) en triggerfactoren op maatschappelijk/internationaal niveau (uitroepen van kalifaat, inval in Irak) welke een proces van radicalisering kunnen inluiden. Volgens de onderzoekers vormen onzekerheid, achterstelling en uitsluiting een vruchtbare voedingsbodem voor radicalisering. In 2015 is door dezelfde onderzoekers het trainingsprogramma DIAMANT van de Stichting Interculturele Participatie en Integratie (SIPI) geëvalueerd op effectiviteit. Volgens de onderzoekers sluit de training goed aan bij de voedingsbodem van radicalisering en preventie van radicalisering.

SIPI verzorgt de DIAMANT trainingen aan kwetsbare jongeren met een islamitische achtergrond. DIAMANT is een groepsgerichte drie maanden durende training welke zich richt op identiteitsvraagstukken van jongeren. De deelnemende jongeren worden door school, leerplicht, jeugdhulp of de gemeente doorverwezen. SIPI heeft inmiddels vierhonderd kwetsbare jongeren getraind. Voor radicale jongeren heeft SIPI DIAMANT Plus ontwikkeld. Deze training is gericht op het religieuze aspect en wordt aan het individu en de familie aangeboden.

Grensoverschrijdend samenwerken bij de aanpak van radicalisering en terrorisme

Paul Minnebo, strategisch analist bij Europol en verbonden aan het European Counter Terrorism Centre

Europol heeft op het onderwerp radicalisering en terrorisme drie rollen. Het levert in de eerste plaats een bijdrage aan de uitwisseling van operationele informatie middels het Europol information system. Binnen het focal point travellers wordt bijvoorbeeld informatie gedeeld over uitreizigers. In de tweede plaats ondersteunt Europol lidstaten met advies en ondersteunt het in grensoverschrijdende opsporing. Europol helpt onder andere met het verwijderen van jihadistisch propaganda materiaal op het web. In de derde plaats draagt Europol door middel van analyses bij aan het beeld over terrorisme in Europa. Bekend is het jaarlijkse Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). Uit de analyse van 2015 blijkt dat 151 personen zijn omgekomen bij terroristische aanslagen in 2015. De meerderheid van de aanslagen komt uit jihadistische hoek, maar ook etnisch-nationalistisch en separatistisch terrorisme blijven actueel. Voorbeelden hiervan zijn de ETA en de PKK. Daders van de aanslagen zijn terugkeerders, geblokkeerde uitreizigers en lokaal geradicaliseerden. Er is een afname in gewelddadige activisme uit de extreem linkse hoek. Binnen extreem rechts heeft er echter een significante toename van antisemitisch en anti-islamitisch geweld plaatsgevonden. Volgens de TE-SAT is de terroristische dreiging met name gericht tegen landen die deelnemen aan de anti-ISIS coalitie. Verder schat Europol het risico dat vluchtelingen gericht worden benaderd door ronselaars als reëel in.

Beveiliging van informatie van veiligheidsdiensten

Josh Petras en Rob Sutter, initiatiefnemers van Red Tullip Systems, waarborgt de privacy van personen en ondersteunt overheden bij de beveiliging van hun informatie.

Veiligheidsdiensten uit binnen- en buitenland wisselen informatie uit om zicht te krijgen op radicale (religieuze) groeperingen en om terroristische activiteiten waar mogelijk te voorkomen dan wel te bestrijden. Hierbij is het van belang dat deze informatie veilig wordt behandeld en opgeborgen, zodat de informatie bij verlies of diefstal niet in de verkeerde handen kan vallen waardoor bijvoorbeeld de identiteit van medewerkers van veiligheidsdiensten bekend wordt waardoor zij hun functie niet meer kunnen uitoefenen of zelfs gevaar lopen. Josh Petras en Rob Sutter hebben met Red Tullip Systems een systeem ontwikkeld waarmee veilig informatie kan worden uitgewisseld tussen veiligheidsdiensten zonder dat deze informatie daadwerkelijk wordt overgedragen.

We Aware

Ran Cohen, directeur van de SDR Academy en ontwikkelaar van We Aware, een applicatie waarop burgers informatie over verdachte situaties kunnen delen met gemeente, politie en andere burgers.

Hoe kunnen burgers veiligheidsdiensten ondersteunen bij het signaleren van verdachte situaties? Ran Cohen heeft een applicatie ontwikkeld waarop burgers informatie verzamelen over verdachte situaties in hun omgeving. Deze informatie wordt vervolgens gedeeld met de gemeente, de politie en andere burgers. Op basis van de aangedragen informatie wordt ingeschat of het afwijkend gedrag en de verdachte indicatoren een dreiging vormen. Het doel van We Aware is met de inbreng van burgers meer bruikbare informatie vergaren, burgerparticipatie stimuleren, sociale cohesie vergroten en de objectieve en subjectieve veiligheid in de omgeving bevorderen.

Bescherming van vitale (informatie) infrastructuren tegen terrorisme

Ron Grevink, manager bij EMC Computer Systems BV.

Terrorisme heeft het meestal gemunt op het met weinig inspanning creëren van grote impact. Dit kunnen menselijke slachtoffers zijn (Brussel, Ankara, Parijs) maar ook strategische infrastructuren platleggen, zoals vliegvelden, havens, sluizen, elektriciteitscentrales of datacenters. Bescherming voor die infrastructurele objecten vraagt veel informatie technische hulpmiddelen, die EMC kan leveren (continuïteit, beschikbaarheid, security, bescherming).

Observatie

Leon Timmermans, project consultant bij VCS Observation, gespecialiseerd in observatie door middel van cameratoezicht en apps om de veiligheid te waarborgen.

In Nederland zijn verschillende radicale (religieuze) groepen actief die zich aan het zicht van de overheid onttrekken en zich schuldig maken aan misstanden in binnen- en buitenland (zoals opruien, ronselen en het beraden van een terroristische aanslag). VCS Observation heeft een app ontwikkeld waarin burgers incidenten met betrekking tot radicalisering en terrorisme op een snelle manier kunnen melden. Door de vragen in de app te beantwoorden verschaffen zij de ontvanger de benodigde informatie om de melding op waarde te kunnen schatten en de urgentie te bepalen.

Voorkomen van verspreiding van radicale ideologie

Fokko Oldenhuis, hoogleraar Recht en Religie aan de Rijksuniversiteit Groningen en plaatsvervangend raadsheer bij het Gerechtshof Arnhem.

Radicale ideologie, hoe gaan we daar anno 2016 mee om? Fokko Oldenhuis sprak tijdens het congres bevoegen over de ruimte voor religie en vrijheid van meningsuiting binnen de Nederlandse kaders van de wet. Zijn betoog komt neer op de uitspraak: hoe kunnen we dempen, zonder te laten verdampen? Fokko Oldenhuis bepleit dat religie niet naar de marge hoeft, maar dat je soms moet dempen. Dit geldt voor alle religies, zowel de radicale Islam als voor bijvoorbeeld het orthodoxe christendom.

De ruimte om religie in de openbare ruimte uit te dragen wordt bepaald door de plek waar of positie waarin een individu zich bevindt. Binnenshuis mag veel, op straat en binnen kerkgenootschappen mag redelijk veel, binnen de uitoefening van functies mag minder. Een kerkgenootschap staat in de Nederlandse wet gelijk aan alle vormen van religieuze instituties. Kerkgenootschappen zijn aangemerkt als rechtspersonen, welke worden geregeerd door hun eigen statuut, voor zover dit niet in strijd is met de wet. Dit laatste is van groot belang, aangezien dit impliceert dat de dominee en de imam zijn gebonden aan het Nederlandse recht. Tot slot, is er bij het uitoefenen van functies minder ruimte voor religie, vooral bij functies waarbij de representatiegedachte een belangrijke rol vervult. Dit geldt voor bijvoorbeeld een buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand die zowel homoseksuele als heteroseksuele stellen dient te trouwen als voor een rechter die onpartijdig dient te zijn.

Terrorismebestrijding en Buitenlandse Zaken

Maurits ter Kuile, plaatsvervangend hoofd van de afdeling terrorismebestrijding en nationale veiligheid bij de directie veiligheidsbeleid van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Terroristische dreiging komt voor Nederland voornamelijk uit het buitenland, en in mindere mate vanuit het binnenland. Nederlanders kunnen daarnaast ook in het buitenland tot de slachtoffers behoren van terroristische aanslagen, of zelfs de dader zijn van een aanslag. In 2016 kwamen in Indonesië en in Burkina Faso een Nederlander om bij een aanslag. In Jemen en in Syrië pleegde een Nederlander een aanslag.

Op het gebied van radicalisering en terrorisme heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken drie rollen. De eerste rol is het onderhouden van multilaterale en bilaterale contacten over het onderwerp radicalisering en terrorisme. Het ministerie werkt op multilateraal niveau samen met instanties als de EU, de VN, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), de NAVO en de Raad van Europa. Daarnaast werkt het ministerie specifiek op het onderwerp radicalisering en terrorisme samen met andere landen in de Global Counter Terrorism Forum (GCTF) welke bestaat uit de Golfstaten, Rusland en Westerse landen, in de Financial Action Task Force, dat met name kijkt naar verdachte transacties aan terroristische organisaties, en tot slot binnen de anti-ISIS coalitie. De tweede rol van het ministerie is het opstellen en publiceren van de nationale terrorismelijst in samenwerking met andere ministeries. De nationale terrorismelijst is een sanctielijst van personen waarvan de tegoeden zijn bevroren omdat ze betrokken zijn bij terroristische activiteiten. Op dit moment staan vijftig personen en drie organisaties op deze lijst. De derde rol van het ministerie is het verlenen van consulaire bijstand aan Nederlandse slachtoffers van terroristische aanslagen in het buitenland.

(Juridische) dilemma's bij de bestrijding van radicalisering en terrorisme

André Seebregts, advocaat bij Seebregts & Saey strafrechtadvocaten en lid van de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten, heeft verschillende verdachten van terroristische activiteiten juridisch bijgestaan.

De kern van André Seebregts' betoog is dat het strafrecht steeds vaker wordt ingezet als optimum remedium, in plaats van ultimum remedium. Volgens André Seebregts laat het openbaar ministerie zich leiden door een veiligheids- en risicodenken. Het openbaar ministerie beschouwt het afreizen naar Syrië strafbaar, omdat uitreizigers zich volgens het openbaar ministerie per definitie schuldig maken aan het ondersteunen van een terroristische organisatie. Terugkeerders worden daarom bij voorbaat opgepakt. Ook het financieel ondersteunen van uitreizigers is strafbaar. Ter illustratie, een moeder die eenmalig geld overmaakt naar haar zoon in Syrië pleegt een strafbaar feit.

Volgens André Seebregts is de scheidslijn tussen wat wel en wat niet strafbaar is dun en nog niet uitgekristalliseerd. Veel van de rechtszaken draaien uiteindelijk om de vrijheid van meningsuiting. Het verheerlijken van de strijd in Syrië en het maken van propaganda voor IS zijn bijvoorbeeld geen strafbare feiten. Strafbaar wordt het wanneer iemand rechtstreeks wordt aangezet om in Syrië te gaan strijden. Ook het tonen van 'hartverscheurende' beelden is strafbaar wanneer deze opruiend van aard zijn.

Heiligt het doel, het bestrijden van terrorisme, alle middelen vraagt André Seebregts zich af. Verdachten van terrorisme, waaronder ook tegengehouden uitreizigers, worden automatisch op de terroristenafdeling (TA) in Vught of Rotterdam geplaatst. De TA's kennen een zeer streng gevangenisregime waarbij gevangenen veelvuldig worden gefouilleerd en (nodeloos) worden gevisiteerd. Volgens André Seebregts werkt dit contraproductief en dragen de TA's bij aan de verdere radicalisering van verdachten. Daarbovenop voedt het feit dat de gevangenen veelal verdachten van jihadistisch terrorisme zijn het beeld dat de TA's vooral zijn bedoeld tegen moslims. Het beeld dat er met twee maten wordt gemeten wordt onder andere door voorbeelden als Jitse A. in stand gehouden. Jitse A. wordt verdacht van het doden van IS-strijders en werd vrijgesteld van voorarrest.

Informatie uitwisseling over radicale (religieuze) groeperingen

Gerrit-Jan Zwenne, hoogleraar recht en de informatie-maatschappij aan de Universiteit Leiden en als partner verbonden aan Brinkhof, gespecialiseerd in privacy recht. Ard Jan Dunnik, advocaat bij Brinkhof, gespecialiseerd in privacy recht.

Om informatie uit te kunnen wisselen over radicale (religieuze) groeperingen of personen, zijn er drie wettelijke kaders waarbinnen partijen kunnen opereren. Het eerste kader wordt gevormd door de wet bescherming persoonsgegevens en de algemene verordening gegevensbescherming. Aan deze wet en verordening moeten alle partijen, met uitzondering van politie, justitie en de inlichtingen- en veiligheidsdiensten voldoen. Onder de wet bescherming persoonsgegevens (wbp) is informatie uitwisseling van persoonsgegevens mogelijk als voldaan is aan de volgende zeven punten. In de eerste plaats moet er sprake zijn van het verwerken van persoonsgegevens. In de tweede plaats moet er een verantwoordelijke en eigenaar van de gegevens zijn. In de derde plaats moet het uitwisselen van gegevens proportioneel en subsidiair zijn. Dit houdt in de gegevensuitwisseling noodzakelijk is om het doel te bereiken. In de vierde plaats moet er sprake zijn van doelbinding. De gegevens verzameld voor het ene doel, mogen niet worden gebruikt voor een ander doel. In de vijfde plaats moet de beveiliging van de gegevens goed op orde zijn. In de zesde plaats mogen persoonsgegevens alleen maar worden bewaard zolang ze nodig zijn. Daarna moeten ze worden verwijderd en vernietigd. Tot slot, mogen persoonsgegevens worden uitgewisseld voor profilering (big data), als dit nodig is voor de uitvoering van een overeenkomst, met uitdrukkelijke toestemming en als is voorzien van passende maatregelen ter bescherming van rechten en vrijheden van de betrokkene(n).

Het tweede wettelijke kader wordt gevormd door de wet politiegegevens en de wet inlichtingen en veiligheidsdiensten. De wet politiegegevens is minder streng dan het wpb en stelt de politie in staat om politiegegevens te delen met het openbaar ministerie, de AIVD, bij buitenlandse opsporingsverzoeken en met derden in een samenwerkingsverband. Specifiek voor het delen van informatie over terrorisme is de CT-infobox in het leven geroepen. Hierin delen de AIVD, NCTV, FIOD, IND, KMar, MIVD, OM en de inspectie SZW informatie. Het is de taak van de AIVD om op basis van deze informatie adviezen te geven.

Tot slot raden Gerrit-Jan Zwenne en Ard Jan Dunnik aan om binnen samenwerkingsverbanden een grondslag te zoeken in de wbp om gegevens uit te mogen wisselen, er zorg voor te dragen dat dit proportioneel is, een gezamenlijk protocol af te spreken en afspraken te maken over de soort persoonsgegevens die gedeeld worden.

Beter omgaan met de publieke reacties op radicalisering en terrorisme

Marnix Eysink Smeets, lector Publiek Vertrouwen in Veiligheid bij de Hogeschool Inholland en voorzitter van de Landelijke Expertisegroep Veiligheidspercepties.

Er is veel aandacht voor het voorkomen van een aanslag, maar weinig aandacht voor het voorkomen van maatschappelijke ontwrichting na een aanslag. Volgens Marnix Eysink Smeets werkt een terroristische aanslag op de korte termijn voornamelijk door in emoties van angst, boosheid en verdriet en behoefte aan solidariteit onder de bevolking. Op de middellange termijn kan een aanslag effect hebben op het welbevinden van de bevolking, leiden tot vermijdingsgedrag, gevolgen hebben voor de sociale cohesie, verhoudingen in het bestuur verstoren, leiden tot securitisatie en gevolgen hebben voor de economie van een land. Het welbevinden van bepaalde bevolkingsgroepen kan bijvoorbeeld verminderen doordat zij worden geassocieerd met de daders van de aanslag. Een voorbeeld van vermijdingsgedrag is het annuleren van schoolreisjes naar Frankrijk en België. Op de lange termijn kan een terroristische aanslag leiden tot toenemende emigratie, toenemende polarisatie, veranderend stemgedrag, het onderdrukken van burgerlijke vrijheden en vermindering van het toerisme.

Marnix Eysink Smeets verdeelt de maatschappelijke impact van een aanslag onder in fasen van (1) gemeenschappelijke solidariteit, (2) pogingen van nieuwe aanslagen en valse alarmen welke niet tot dezelfde opwindning leiden als de eerste aanslag en (3) een langzame terugkeer naar 'normaal'. Marnix Eysink Smeets pleit ervoor om te kijken naar wat in elke impactfase nodig is en hoe we ons daarop kunnen voorbereiden. Uitgangspunt daarbij is dat de perceptie van de ernst van een aanslag lager moet worden gehouden dan de perceptie van de mogelijkheid om de aanslag het hoofd te bieden. Bij recente aanslagen wordt juist de ernst van de aanslagen vergroot en de perceptie van de mogelijkheden om de aanslag het hoofd te bieden verlaagd.

Versterking van lokaal beleid op het terrein van de aanpak van radicalisering door regionale samenwerking

Maria Roseboom, adviseur Openbare Orde en Veiligheid bij de gemeente Tholen, richt zich op de lokale aanpak van radicalisering.

Geld voor de bestrijding van radicalisering en polarisering gaat vooral naar grote steden. Een dorp dat niets te maken heeft met jihadistisch terrorisme kan het actieplan onder het mom van 'zoiets gebeurd hier toch niet' terzijde schuiven. Niets is minder waar aldus Maria Roseboom, adviseur Openbare Orde en Veiligheid, die het radicalisering en polariseringsbeleid van de gemeente Tholen opzet. Hier lopen geen jihadisten door de straten, maar er zijn wel veel kerkgemeenschappen. Voor hen is dit een moeilijk onderwerp.

Gemeenten zonder casuïstiek kunnen volgens Maria Roseboom twee landelijke doelstellingen oppakken en uitwerken: bescherming van de democratische rechtstaat en wegnemen van voedingsbodems van radicalisering. Gemeenten hebben een duidelijke rol in de systeemverantwoording voor sociale stabiliteit en veiligheid.

Ook kleine gemeenten streven naar een zogeheten inclusieve samenleving. Daarom zullen zij ook een breed gedragen bestuurlijk beleid moeten inzetten met instrumenten die misschien niet direct in de repressieve sfeer liggen, maar meer in de proactieve en preventieve sfeer. In de praktijk stuit deze aanpak op weerstand. Vaak wordt het beleid niet begrepen. Hoeveel casussen heb je nu in een kleine gemeente? Kijk waar de daders van de aanslagen in Parijs vandaan kwamen. Courcouronnes, een plaats van 15.000 inwoners memoreert Maria Roseboom. Het lijkt een klein risico en dan is de reactie: geen geld aan uitgeven. Je kunt ook moeilijk meten wat je hebt voorkomen en geen garanties geven voor de lange termijn. Maar niets doen is geen optie. Als burgers weten dat hun gemeente iets doet is er meteen meer vertrouwen. Vergeet niet, Parijs komt ook hier binnen en dan kijkt men eerst naar de gemeente. Naast beperkte ambtelijke en financiële capaciteit en lage prioriteit hebben kleine gemeenten vaak gebrek aan kennis over het onderwerp. Dan is onduidelijk wat de specifieke rol is voor professionals. Waar moeten zij met hun zorgen of ontvangen signalen naartoe? Radicalisering is ook niet los te zien van spanningen tussen bevolkingsgroepen. Er is balans nodig tussen voorkomen en aanpak van radicalisering en omgaan met polarisatievraagstukken.

Real Time Intelligence Center en het analyseren en interpreteren van informatie over radicale (religieuze) groeperingen

Gert de Mooij en Esther Kok, operationeel experts intelligence bij het Real Time Intelligence Centre van de Nationale Politie eenheid Den Haag, zorgt 24 uur per dag, zeven dagen per week voor actuele informatie voor de aanpak van grootschalige incidenten en calamiteiten.

De politie wordt steeds effectiever en slagvaardiger bij het opsporen van verdachten. Een van de middelen die de politie sinds enkele jaren tot haar beschikking heeft is het Real Time Intelligence Center (RTIC). Sinds de start van de Nationale Politie zijn elf real-time intelligence centra opgezet. Hierin werken politiemensen die 24 uur per dag en zeven dagen in de week rechercheurs en agenten op straat actief ondersteunen met real-time informatie bij de melding waar ze op af gaan. Agenten op straat worden op deze manier non-stop gevoed met actuele en relevante informatie. Hiervoor wordt informatie uit de politiesystemen gekoppeld aan openbare bronnen zoals websites en social media.

Het doel van het RTIC is het vergroten van de kans op heterdaad en het verhogen van de veiligheid van politiemensen door ze zoveel mogelijk relevante informatie in een zo kort mogelijke tijd door te geven. In de paar jaar dat het RTIC bestaat zijn inmiddels vele succesverhalen te noemen waar door het juist inzetten van informatie het verschil is gemaakt op straat.

Daarnaast worden ook Twitter berichten gevolgd. Dreigtweets die binnen komen bij de politie worden meteen geanalyseerd. Is de verdachte een bekende van de politie? Valt te achterhalen waar hij zich of dat moment bevindt? Hoe serieus is de dreiging? Al deze informatie wordt verzameld en aan elkaar gekoppeld. Als er bijvoorbeeld foto's van een verdachte persoon bekend zijn, worden deze doorgestuurd naar de agent op straat. Zo kan een RTIC-medewerker een zo volledig mogelijk beeld schetsen van een situatie waar een agent op af moet. Hoe meer een agent op de hoogte is van een situatie en verdachte, hoe beter en veiliger deze zijn of haar werk kan doen.

De Veiligheidsregio en de voorbereiding op een (mogelijke) terroristische aanslag

Hugo Tempelman, specialist multidisciplinaire voorbereiding bij de Veiligheidsregio Flevoland en docent op de cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme.

Hugo Tempelman laat zien op welke manier in de Veiligheidsregio kan worden samengewerkt door gemeenten, politie, brandweer en de GHOR aan het voorkomen dan wel bestrijden van een (mogelijke) terroristische aanslag. Hoe zorg je ervoor dat je goed voorbereid bent als er toch een terroristische aanslag plaatsvindt? Aan de hand van scenario's kun je nadenken over de aard, omvang en gevolgen van verschillende type terroristische aanslagen en je hierop voorbereiden.

Integrale aanpak van radicalisering

Youssef Ait Daoud, teamchef Regionale Informatie bij de Dienst Regionale Informatie Organisatie van de Nationale Politie eenheid Den Haag en winnaar van de Mr. Gonsalvesprijs voor rechtshandhaving voor de integrale aanpak van radicalisering.

De Politie Eenheid Den Haag bedacht een nieuwe en integrale manier om radicalisering aan te pakken en uitreizen te voorkomen. Directe aanleiding waren ronselpraktijken voor de gewapende strijd in Syrië en Irak, begin 2013. Er was toen nog weinig bekend over radicalisering en het uitreizen voor de gewapende strijd. Vanaf het begin was duidelijk dat het om een complex probleem ging. Er werd daarom gekozen voor een integrale aanpak: de belangrijkste deskundigen werden vanuit de verschillende disciplines in één team samengebracht. En men zocht vanaf het begin structurele samenwerking met externe partners als de NCTV, AIVD, betrokken gemeenten, scholen en zorginstellingen. De verbrokkelde kennis en informatie kon op die manier worden samengebracht en strategieën op elkaar afgestemd. Dat maakt tot op de dag van vandaag preventieve en repressieve acties mogelijk; bestuursrechtelijke en sociale interventies werden centraal gesteld met het strafrecht als uiterste middel.

Het Veiligheidshuis werd coördinator van het zogenaamde casusoverleg. Het strafrechtelijk onderzoeksteam werd samengesteld uit collega's van verschillende disciplines en zo werd opsporing ingebed in een compleet nieuwe, integrale aanpak van contraterorisme, extremisme en radicalisering.

Het doel van de nieuwe aanpak was niet alleen het voorkomen van uitreizen, maar ook het tegengaan van radicalisering. Niet de telefoontap, maar de wijkagent speelt een cruciale rol bij de informatievoorziening. Dat is immers ook de persoon die door bezorgde ouders wordt aangesproken en veel jongeren kent. Een andere vernieuwing was het gebruik van sociale media, die een schat aan informatie opleveren.

De nieuwe aanpak is inmiddels verankerd in de politie-eenheid en heeft in samenwerking met alle partners al tot veel successen geleid. Zorg- en begeleidingstrajecten zijn gestart zodat radicaliserende jongeren nu zo vroeg mogelijk een aanpak op maat krijgen. Enkele jongeren zijn op weg naar het oorlogsgebied tegengehouden. Paspoorten zijn ingenomen, uitkeringen stopgezet en een aantal minderjarigen is uit huis geplaatst. Door alle interventies is het vertrouwen van ouders en andere burgers in de politie aantoonbaar vergroot. Bovendien doen jongeren uit het netwerk niet meer zo snel extremistische uitlatingen op internet of tijdens demonstraties. De strategie voor een integrale aanpak moet bestaan uit een adequate informatiepositie en uit een eenduidige aanpak van

de gemeenten in de regio, welke kan worden versterkt door een Veiligheidshuis. Een adequate informatiepositie helpt om de beste interventie per individu te bepalen. In het bepalen van de interventies is het naast elkaar bestaan van een bestuurlijke en strafrechtelijke aanpak van groot belang. Het gaat vaak fout als er alleen op de opsporing wordt ingezet. Bestuurlijke en strafrechtelijke maatregelen kunnen elkaar versterken in het onderuit halen van een jihadistisch netwerk.

Bescherming van vitale infrastructuur tegen terrorisme

Jan Janse, districtchef Zeehaven eenheid Rotterdam Nationale Politie en docent op de cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme.

Jan Janse zet uiteen op welke manier de vitale infrastructuur zoals een haven een mogelijk doelwit is voor een terroristische aanslag en op welke manier deze kan worden beschermd tegen een mogelijke terroristische aanslag. Het is van belang om de weerbaarheid te vergroten om een domino effect te voorkomen waarbij gelijktijdig meerdere delen van de vitale infrastructuur worden getroffen. Daarnaast kan met het vergroten van de weerbaarheid bij een verstoring van de vitale infrastructuur ernstige maatschappelijke ontwrichting en economische schade worden voorkomen. De weerbaarheid kan worden vergroot door voorbereidingen te treffen voor het geval zich een terroristische aanslag voordoet, zodat de vitale infrastructuur onder alle denkbare omstandigheden kan blijven functioneren.

Het Veiligheidshuis en de aanpak van radicalisering en terrorisme

Kees Zeebregts, procesregisseur bij het Veiligheidshuis Rotterdam Rijnmond en docent op de cursus Bestuurlijke aanpak van radicalisering en terrorisme.

Wat kan het Veiligheidshuis betekenen bij de aanpak van radicalisering? En op welke manier breng je de belangrijkste deskundigen vanuit verschillende disciplines samen in één team om te komen tot een integrale aanpak van radicalisering?

Vanwege de toename van het aantal meldingen, de complexiteit van de casussen en de toename van het aantal partners, dat betrokken is bij een casus, is besloten een speciaal casusoverleg radicalisering op te zetten bij het Veiligheidshuis Rotterdam- Rijnmond. Hierdoor kan voor de casussen rondom radicalisering gebruik worden gemaakt van het registratiesysteem van het Veiligheidshuis, op een juiste manier informatie uitgewisseld worden tussen de relevante ketenpartners, gebruik worden gemaakt van de expertise en capaciteit van het Veiligheidshuis en kunnen ook casussen uit de regio besproken worden.

Het doel van een casusoverleg radicalisering in het Veiligheidshuis is het tegengaan van verdere radicalisering en het voorkomen van uitreizen, door op een systematische en integrale wijze casuïstiek te bespreken, te duiden en de aanpak te bepalen met de voor de casus relevante ketenpartners, gebruik makend van eenduidige registratie op één plek. Niet alle meldingen leiden tot een casusoverleg in het Veiligheidshuis. Eenvoudige meldingen worden van advies voorzien en afgehandeld. De complexe en zwaardere casussen worden doorgeleid naar het casusoverleg in het Veiligheidshuis.

Strafrechtelijke aanpak van radicalisering en terrorisme

Ferry van Veghel, landelijk coördinerend officier van justitie voor terrorismebestrijding.

Wat is de rol van het openbaar ministerie bij de aanpak van radicalisering en terrorisme? En hoe pak je ronselpraktijken aan en kun je uitreizen voor de gewapende strijd naar Syrië voorkomen? Het vormen van een heel goed beeld van de daden en leefomstandigheden van de verdachten die naar Syrië zijn uitgereisd blijft een lastige zaak voor het openbaar ministerie. Twee rapporten zijn behulpzaam geweest bij het vormen van een goed beeld. Het eerste is de rapportage 'Leven bij ISIS, de mythe ontrafeld' van de AIVD. Het tweede is het onderzoek 'Bestemming Syrië' van de Universiteit Leiden en de Universiteit van Amsterdam. Er zijn op dit moment 240 Nederlanders uitgereisd naar Syrië, waarvan 40 zijn gesneuveld en 40 zijn teruggekeerd naar Nederland. Het precieze aantal Nederlanders dat daadwerkelijk is gesneuveld is lastig vast te stellen, aangezien strijders dit mogelijk als dekmantel gebruiken om onder de radar naar Europe te kunnen reizen.

Binnen het landelijk parket houden vier officieren van justitie zich bezig met terrorisme. Het landelijk parket behandelt de zaken van uitgereisde Nederlanders, terwijl de regionale parketten zaken behandelen waar de lokale context van belang is, zoals ronselpraktijken bijvoorbeeld. Het openbaar ministerie is daarnaast ook betrokken als partner bij de lokale integrale aanpak en sluit regelmatig aan bij casus overleggen met gemeenten, politie, raad voor de kindbescherming, reclassering en jeugdzorg. Tot slot vormt het openbaar ministerie ook de schakel tussen de inlichtingendiensten en de politie.

Lees en kijktips over radicalisering en terrorisme

Documentaire 'Enkele reis naar het Kalifaat'

VARA

Enkele reis naar het Kalifaat vertelt het verhaal van de achtergebleven familieleden van uitgereisde jongens, meisjes, mannen en vrouwen naar Syrië.

Evaluatie van de nationale contraterrorisme-strategie 2011-2015

Universiteit Utrecht in opdracht van het WODC

De evaluatie van de nationale contraterrorisme-strategie maakt inzichtelijk welke bijdrage de strategie 2011-2015 heeft geleverd aan het verminderen van het risico op aanslagen, het verminderen van de vrees voor aanslagen, en het beperken van de mogelijke schade na aanslagen.

Onderzoek naar 'Triggerfactoren in het radicaliseringsproces'

Universiteit van Amsterdam, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken

Het onderzoek Triggerfactoren in het radicaliseringsproces is de eerste grote systematische literatuurstudie die is gedaan naar alles wat over triggerfactoren bekend is in nationaal en internationaal onderzoek. Uit de studie blijkt dat nooit één enkele factor ervoor zorgt dat iemand radicaliseert.

Onderzoek in opdracht van de Rechtbank Rotterdam 'Bestemming Syrië'

Universiteit Leiden en Universiteit van Amsterdam

Het onderzoek Bestemming Syrië brengt de leefsituatie van Nederlanders in gebieden in Syrië die in 2014 niet meer gecontroleerd werden door het al-Assad regime in kaart. Het onderzoek concludeert dat het overgrote deel van de Nederlandse uitreizigers in 2014 terecht kwam bij IS of Jabbat al Nusra en dat de meerderheid van Nederlandse mannen is afgereisd om een bijdrage te leveren aan de gewapende strijd.

AIVD-publicatie 'Leven bij ISIS, de mythe ontrafeld'

Volgens de AIVD publicatie maken Nederlanders die afreizen naar ISIS-gebied willens en wetens de keuze om zich aan te sluiten bij een terroristische groepering. Hiermee ondersteunen zij de gewelddadige strijd voor een islamitische staat. Het leven in ISIS-gebied is echter zwaar. ISIS ontwikkelt zich steeds meer tot een totalitair regime. ISIS-propaganda schetst een idylle van het leven in het 'kalifaat', die niet strookt met de werkelijkheid. Inlichtingenonderzoek laat zien dat de omstandigheden juist erbarmelijk zijn.